

Vitairat a magyar közoktatásért

I.

Egyre súlyosbodó gondok feszítik napjaink magyar társadalmát. A szélsőségek irányában felgyorsulnak a pénzügyi folyamatok. A magyar polgár elveszítette az ellenőrzés, tervezés lehetőségét saját anyagi léte felett. Mindennapi tapasztalata, hogy a számtalan új törvény ellenére *labilizálódik a jogrendszer, a védtelen rétegek kikerülnek az egészségügy és a népjólét oltalma alól, a korszerűnek mondott „versenyhelyzetben” demoralizálódik az oktatásügy.* Az egyik oldalt a joghézagok segítik, a másikat kökemény intézkedések bénítják.

A közoktatás gondjaiban érzem kicsit illetékesnek magam. Nyugdíjas főiskolai tanár, eredetileg néptanító vagyok. Gyermekeink, unokáink sorsa, népünk jövője aggaszt. Ezért nemcsak a riasztó jelenségek, hanem azok megoldási lehetőségei is foglalkoztatnak.

A közoktatásban az éleződő „versenyhelyzet” miatt *egyre nehezebb vagy lehetetlen az átjárhatóság.* A nyolcosztályos iskola sok helyen válságba kerül. Számos település is. A megszünetések/megszüntetések révén a magyar kultúra sok kis bölcsője maradhat üresen. *Egybe kellene vetnünk, hogy hol és miben jelentkezik nemzeti haszon a kis iskolák megszüntetésével, és milyen nemzeti értékeket, hagyományokat, kulturális kincset, nemzetfenntartó erőt veszítünk.*

Úgy tűnik, hogy hazánkban a demokrácia alapvető fogalma, *az esélyegyenlőség elérhetetlenné válik. Alig ellenőrizhető erők rombolják, silányítják.*

Meggyőződésem, hogy *a társadalmi esélyegyenlőség bázisa az iskola. Ha az esélyegyenlőségből valami menthető, az az iskolán, a jó színvonalú közoktatáson keresztül érhető el.* A magyar gyermek nevelése, oktatásának színvonala, fejlődése az, amely a jövőnket meghatározza. *A magyar jövő olyan lesz, amilyenné a ma formálja az ifjúságot.* A gyermek a társadalom legfelfeltettebb kincse. Legyen az akár a kontraszektált vagy szelektálódott milliárdosé, a szelektálódott munkanélkülié, a jól kereső milliommis bankároké és szerencséseké, vagy a létminimum határán tengődőké. *Gyermek és gyermek között különbséget tenni, lehetőségeiket az egyik javára a másik ellenében javítani vagy rontani, egyenlő esélyeiket aláásni erkölcstelenség.*

Az iskolán keresztül lehet megoldani, hogy gyermek ne éhezzen, hogy legalább reggel nyolc órától délutánig ötig emberi körülmények között élhesse életét. Azt még fel lehet építtetni, hogy munkanélküliség van. Azt viszont tisztességes ember nem veheti tudomásul, hogy emiatt védtelen, kiszolgáltatott gyermekek éhezzenek, vagy ne tanulhassanak elfogadható körülmények között. *Az éhező vagy az eredményes tanulás lehetőségéből kizárt gyermek az állam legnagyobb felelőssége.*

II.

Az önkormányzatokkal, intézményekkel kapcsolatban leggyakrabban használt kormányzati kifejezés a *működőképesség.* Egyre félelmetesebb fogalom, mert a működőképesség ma azt jelenti, hogy ez az iskolák bezárása, feleslegessé tett pedagógusok (tíz)ezreinek elbocsátása árán megy végbe.

Az ezredforduló iskolájának funkciói nem szűkíthetők le a nehezen értelmezhető, *tartalmilag telítetlen „működőképesség”* fogalmára.

A „működőképességgel” szemben a *demokratikus iskola* fogalmi és gyakorlati szinten is értelmezhető. Erről néhány gondolat:

a) Az (állami, egyházi, alapítványi) iskola kötelezettsége a reá rótt és általa vállalt nevelési és oktatási feladatok lehető legmagasabb szintű ellátása, saját lehetőségeinek leginkább megfelelő, vonzó, önálló arculat kimunkálása, *olyan pedagógiai légkör kialakítása, melyben teret nyerhet, erkölcsi és anyagi buzdítást kaphat a pedagógus alkotó kedve, fantáziája, a gyermek képességei pedig szabadon, kényszerek nélkül bontakozhatnak.*

b) Jogszabályok szerinti működése esetén az iskolának *szuverenitásra, függetlenségre* van szüksége. Függetlennek kell lennie a demokratikus renden belüli politikai váltásoktól, a pártoktól, különféle – oktatásügytől független – szervezetektől.

c) Az évtizedek óta tartó tantervi bizonytalanság árt a közoktatásnak. *Mivel az iskola a nemzet ügye, a tanterv nem lehet aktuálpolitikai váltások függvénye. Az iskolának stabilitásra van szüksége, hogy bizalommal tervezhessen előre célokat és feladatokat.*

d) *Az oktatásügy szakmai irányításában a centralizált rendszert lazítani kellene.* Helyes lenne kétirányúvá tenni az információáramlást az elméleti intézmények és a gyakorlati műhelyek között. Sok iskola és pedagógus magasabb szinten végzi a munkáját, mint az a központi irányítás minősége alapján elvárható lenne. A centralizált irányítás nem érdekelt abban, hogy „felfigyeljen” az alsóbb szinteken kialakuló kiváló gyakorlatra. Azt nem úgy tekintí, mint a pedagógiai munka intézményes fejlesztésének egyik forrását. Működése inkább arra koncentrálódik, hogy saját, gyakorta „írásztal-konceptiójáról” szerezzen önigazoló visszajelzéseket. Pedig az oktatáskutatásnak állandó kölcsönös információs kapcsolatban kellene lennie a gyakorlattal. Most sem az lenne a fő feladat, hogy éveken át, intézményesen „lebontsák”, majd besulykolják a diplomás pedagógusok fejébe a NAT-ot. Inkább azt kell lehetővé tenni, hogy az iskolák, a tanárok maguk értelmezhessék. *A lényegét, a végrehajtást, a végrehajthatóság lehetőségeinek a megkeresését, a tartalmi fejlesztés helyi lehetőségeinek megfelelő kimunkálását maguk végezhessek el.* A NAT-nak vannak erői, de hibái is. *A hibákat a pedagógusok józan ítélőképessége kiszűrheti, erőit felerősítheti, ha engedik őket szabadon gondolkodni és cselekedni. Így az iskola maga válhatna az oktatási rendszer legfőbb fejlesztőjévé.*

e) Jó lenne elgondolkodni azon, hogy az iskolarendszer jelenlegi (zsákutcákkal telítődő) szakoszlása, hogyan hat a személyiség fejlődésére. Segíti-e, vagy megtröri azt. Egy optimális iskolarendszerben a személyiségfejlődés iveretlen lehet. *A személyiség nem attól telítődik sok-sok pozitív tulajdonsággal, hogy alap-, közép- és felsőfokon végigképezte magát, hanem attól, hogy ahova eljutott, azon a szinten maximálisan kibontakoztathatta képességeit.* Tehát egy szakmunkás ilyen szempontból éppúgy lehet kiegyensúlyozott vagy konfliktusokkal teli személyiség, akár egy diplomás. *A személyiség egyensúlyát, harmóniáját nem a végzettség, hanem a mögötte levő tartalmak (konvertálható tudás, hasznosság, megbízhatóság stb.) adhatják meg.*

III.

Az iskola demokratizmusa elsősorban a tanítványokhoz való viszonyán, azok neveltségén, eredményein mérhető. *A demokratikus iskola egyértelműen gyermekcentrikus.*

Tisztességes önbírálattal be kell látni, hogy az iskola egyelőre nemcsak eredményeket, hanem hiányosságokat is „termel”. Megemlítek néhány fontos fogalmat, amely meghatározó a tanuló fejlődésében.

a) Sok szó esik a *túlterhelésről*. Túlterhelhetjük a tanulót időben, a tananyag mennyiségével vagy módszertani, pedagógiai, pszichológiai körülményekkel. Az összetevők részben adottak, mint az óraszám, a tantervi anyag, részben egymástól függőek, hiszen a didaktogén tényezők a szélsőségekig befolyásolhatják az idő és a mennyiség mértékét. Pl.: egy elő nem készített házi feladat nemcsak a tanulót terheli túl időben, hanem gyakran az egész családot is. Gyakran halljuk, hogy diplomás szülők nem tudnak gyermeküknek a matematikában, nyelvtanban stb. segíteni. Ilyenkor, a természetlen családi agytorna során, szóba sem jöhet a túlterhelés mennyiségi lehetősége, hiszen a tanuló orákon át nincs módja arra, hogy bármilyen csekély mennyiségű ismeretet megtanuljon.

Amennyiben a tanuló nem tudja egy *optimális terhelhetőségi kereten belül* feladatait megoldani (jószándéka ellenére), úgy sikertelenségének feltehetően didaktogén okai is vannak. Mindez csökkeni önbizalmát, elidegenítheti a tantárgytól, a tanulástól, akadályozza gondolkodásának, személyiségének fejlődését. Ez az egy példa is mutatja, hogy milyen nagy az iskola felelőssége. Sajnos, a nagy felelősség mellett a lehetőségek igen szűkösek. Pedig az iskolának mielőbb ki kell küszöbölnie a túlterhelésből minden olyan mozzanatot, amit pedagógiai, pszichológiai vagy módszertani hiányosságai idéznek elő. Ebből következik

b) *az iskola megbízhatóságának kérdése.* A tanuló iskolába lépésével a szülő és tanuló, valamint az iskola között létrejön egy „szerződés”, amely szerint az iskola minden lehetőségével neveli, oktatja a tanulót, s ennek eredményeként – a tanuló kellő együttműködésével – a tanulóban kialakulnak azok az értékek, amelyek létrehozására az adott iskola hivatott. Ebből az összefüggésből következik, hogy bármilyen didaktikai hiányosság arra utal, hogy az iskola nem következetes a „szerződéses” viszonyban. Pedig a *következetes megbízhatóság*, aminek a lényege az, hogy rajta nem múlhat a tanuló fejlődése, előrehaladása, *az iskola elemi erkölcsi kötelezettsége.* Az iskola napról napra, évről évre érzékelhető *megbízhatósága áttevődik a tanuló munkájára, személyiségfejlődésére.*

c) A gyermek gondolkodásában, érzélemvilágában *iskolai évei során tudatosulhat, hogy a társadalom tiszteli, becsüli, szereti őt, hogy az élet minden területén számít rá. Ezt az alapállást az iskolának hitelesen kell közvetítenie.*

d) Az eddigieket csak az alapozhatja meg, *ha az iskola figyelme minden egyes tanulóra kiterjed, ha nem engedi meg, hogy (hibájából) egyes tanulók lemaradjanak. A szociálisan hátrányos helyzetűekért pedig mindent elkövet, hogy ne kerüljenek ki az iskolai nevelés hatóköréből.* A pedagógus és az iskola van abban a helyzetben, hogy közvetlenül érzékelheti, ha egy gyerek „vész helyzetbe” kerül, hogy emiatt kieshet az „optimista jövőképből”. Az iskola kérhet, követelhet számukra segítséget az önkormányzattól, társadalmi szervektől, akár a kormánytól is. Meggyőződésem, *hogy az iskola nem hallgathat, ha a gyermek érdekeit sérelem éri.* A „működőképességet” úgy is lehet (és kell) értelmezni, hogy az iskola képes *minden tanulójára figyelmet fordítani, képességeit feltárni és fejleszteni. A közoktatásnak biztosítani kell, hogy érdemes és eredményeket garantáló legyen az egész országban. Ha nem nyújtja minden tanuló számára az eredményes tanulás, együtt haladás, nyitottság lehetőségét, úgy kontraszelektál, tovább növeli a máris mély szakadékok.*

e) Az iskolai munka egyik kulcskérdése a *hatékonyság.* A tanítási óra minden gyerek számára 45 perc. A hatékonyság szempontjából viszont csak annyi, amennyit az egyes gyermekek hasznosítani tudnak belőle. Ahol minden gyermek dolgozik, részt vesz a munkában, felkészül feladatai elvégzésére, ott hatékony az oktatás. Minden perifériára szorult vagy engedett gyermek révén csökken a hatékonyság. A 4-5 tanuló aktív közreműködésével „végigdolgozott” óra hatékonysága kérdéses.

IV.

A közoktatásnak, elméleti és gyakorlati szinten egyaránt, el kellene gondolkodnia néhány kérdésen.

a) Nem biztos, hogy jó, ha az eredményesség szempontjából *átlagokban* gondolkodunk. Statisztikai szempontból bizonyára szükség lesz átlagokra. *Pedagógiai koncepciót viszont nem építhetünk rá, mivel van egy „álfunkciója”, hogy „selejtet” is ellentételez.* Forrása talán az, hogy a tantervek nagyon alacsony szinten nivellálnak, és az oktatásban a nulla eredménytől a kiválóig minden szint elfogadható. *A közoktatásnak nincs méltó motivációja arra, hogy egy igényes, tudáscentrikus, középestről felfelé differenciál, pedagógiai, pszichológiai és metodikai szempontból megalapozott tantervi koncepciót hozzon létre.* Pedig idővel így lenne elhárítható az az „intézményes selejt”, amit a közoktatás évről évre, kényszerűen „betermel” a társadalomba.

b) *Az értékelésben jó lenne szakítani az osztályzatcentrikus szemlélettel. A megszerzett tudást kell az értékelés alapjává tenni.* Ezt zavarja az a – szerintem téves – nézet, hogy az iskolai munka színvonalá, eredményessége nem mérhető. Számos, nagy szakmai sikert elért pedagógus munkája igazolja, hogy éppen azért érnek el sikereket, mert hitelesen tudják mérni tanítványaik tudásszintjét, így folyamatosan tudnak korrigálni. Nincs hely annak kifejtésére, hogy *az osztályzatcentrikus szemléletben gyakran gond a tudás szintje*, míg a – nem a tanulók hajszolásán, hanem értelmes pedagógiai koncepción alapuló – *tudáscentrikus szemléletben nem gond az osztályozás. Tehát ahhoz, hogy értékeljünk, létre kell hoznunk azt, ami értékelhető: a tudást.* Nem a tudás áll ellen az értékelésnek, a mérésnek. *A valódi tudás igényli a megmértetést.*

c) Bizonyos fogalmak csak jelszavakban vannak jelen az oktatásban. Pl. azt mondjuk, hogy *cél a kreatív ember.* De megkapja-e a tanuló folyamatosan a *lehetőséget* arra, hogy a problémákon elgondolkodjon, hogy ezáltal kreatív képességeit, személyiségét fejlessze, *hogy valóban kreatív emberré váljon? Nem terheljük-e túl mechanikus emlékeztét?* (Nem a szükséges memóriateretekre, szabályokra, képletekre gondolok!) *A mechanikus emlékeztet – megfelelő pedagógiai légkörben – kreatív, dinamikus emlékezteté fejleszhető.* Hogyan? A mechanikus tanulás helyett az értelmes, gondolati tevékenységeken alapuló elsajátításra kell törekedni. Fontos, hogy az *ismeretek* funkcionálni képes *rendszerben fejlődjenek. Ne maradjon a tanulóban meg nem értett fogalom, a korábbi ismeretek rendszerébe be nem épített új ismeret. Megoldandó problémákkal kell „konfrontálni” a tanulót. Fontos, hogy a probléma kapcsolódjon az aktuális tananyaghoz, kötédjön a korábbi ismeretekhez, mindenkor igényelje, de ne terhelje túl a tanuló gondolkodását, késztesse asszociációk keresésére, gondolatai kifejtésére, ösztönözze divergens gondolkodásra, újabb megoldások keresésére, más véleményekkel szembeni vitákra, hiba esetén a helyes megoldás keresésére.*

Minden feladatnak az *optimális előkészítettség és terhelhetőség* gyakorlatán és elvén kell alapulnia. Felvetett *probléma* (feladat, lecke) *nem maradhat megoldatlanul.*

Nem elég a szabad órai légkör, a gondolkodás szabadsága. A gondolkodás lehetőségét is biztosítani kell. A tanuló gondolkodása, felelete akár egyetlen eszébe nem jutó szó miatt is elakadhat.

Ilyenkor gondolkodás helyett (mechanikus) emlékeztet kezd elerőltetni, s ez improduktív, gyötrő, fárasztó, az értelem akkumulátorát feleslegesen lemerítő energiapazarlás. A nyilvánosság előtt megalázó is. Kirekesztődik a kreatív gondolkodás lehetőségéből.

Érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy bizonyos – mechanikus emlékeztet felszabadító – emlékeztetők, források használatának szabadságával *jobb lehetőséget adjunk a tanulónak arra, hogy végigjárja az adott probléma megoldásához elvezető szellemi utat, hogy a problémához és önmagához méltó munkát végezhesen. Energiavesztés és önbizalomvesztés nélkül!* Közben igen értékes, mindenkor a konkrét problémához kapcsolódó *spontán, asszociatív ismétlést* végezne, amely *hatékonyabb a mechanikus tanulásnál.*

d) A pedagógusképző intézetek indokoltan nagy figyelmet fordítanak a tudományos képzésre. Kérdés, hogy *a szaktantárgyi képzés színvonalával lépést tart-e a pedagógiai és módszertani képzés?* Rendelkezik-e az ifjú tanár azokkal a kreatív képességekkel, amelyeket tanítványaiban majd ki kell fejlesztenie? Az elmélet előadásokból, könyvekből elsajátítható. Így a kreativitás fogalmi része is. *Kreatív emberré viszont csak célszerű, adekvát és következetes rendszerességgel végzett tevékenységek révén válhatunk. A tanár is és a diák is.* A kreatív magatartást inspirálhatja egy jól szervezett óvodai foglalkozás is, de – a munka igényességétől, szervezettségétől, motivációitól függően – az lehet reménytelen vágyalom akár egy egyetemi szemináriumon is. A gondolkodás, a képességek, így a kreativitás fejlesztése az egész nevelési-oktatási folyamat alapvető folyamata, az óvodától az egyetemig. Az ÉLET-ben kreatív ember nem véletlenül születik. Nevelni, képezni kell.

Úgy vélem, tárgyilagosan irányítottam a figyelmet néhány igényre, amely joggal támasztható a demokratikus közoktatással szemben. De meg kell néznünk a másik oldalt is.

V.

Napjaink iskolája, pedagógusa elemi egzisztenciális gondokkal küzd: fennmarad-e, elbocsátják-e? Versenyhelyzet van, melyben nem biztos, hogy a jobbik győz. A szegénység az úr. A iskola támogatókat keres, a pedagógus munka után lohol. Pedig *a közoktatásban minden perc veszteségért nagy árat kell majd fizetni*. Minél előbb áll helyre az iskolák nyugalma, a pedagógusok – régen elvett – tekintélye, annál hamarabb összpontosíthatják erőiket a nevelésre és oktatásra. *Az iskola és a társadalom közötti adósság kölcsönös*. A társadalom (talán az aktuális politika) nem becsüli kellően az oktatásügyet: az utóbbi évtizedekben, jobb esetben a maradék, rosszabb esetben a maradékok elvonásának elvén működtetik.

A közoktatás felső vezetésének mielőbb be kellene látnia, hogy minden, egyébként iskolaérett gyermek, aki a szociális gondoskodás hiányossága, koncepcionális, didaktogén vagy egyéb szervezési, tehát gyermektől független ok miatt kimarad az általános iskolai képzésből, az egyben a társadalmi ellenőrzés alól is kisiklik. Nem szépíthető a dolog: képződik a társadalmi „selejt”, hiszen az élet zsákutcájába kényszerült gyermek számára aligha adódik újabb lehetőség, hogy elérje azt, aminek elérésére a gyermekkor hivatott. Örökre lemaradt, s ezen túlmenően egész életében viselnie kell – a társadalmi gondoskodás hiánya miatt – reá háruló szükségét, felelősséget és szegényt. Az utódainak is. Ha nem teszünk ellene, akár hetedíziglen.

Nem sokkal kedvezőbb a helyzet azokkal a „titkos analfabétákkal”, akik elvégzik ugyan az általános iskolát, de a bizonyítványuk mögött nincs konvertálható tudás.

Az iskola kezébe olyan eszközöket kell adni, amelyekkel elháríthatók hiányosságai. Növelni kell a lehetőségeit. Nemcsak szép szavakkal, hanem anyagi eszközökkel is ösztönözni kell az iskolát, hogy a *tantervek szólamait valódi koncepcióvá, a gyakorlatban jól működő módszerekké, folyamattá gyúrja*. *Növelni kell az iskola jogkörét, tekintélyét*.

Az iskola lehetőségeinek növelésével párhuzamosan, *növelni kell felelősségét is*. Felelősségét, munkája minden tanulója személyiségében megnyilvánuló *minőségéért és hatékonyságáért*.

A jó pedagógiai és megfelelő anyagi körülmények között működő iskolától joggal várhat és akár követelhet is minőséget a szülő és a társadalom.

Ha a pedagógus szakmákban elkerülhetetlen a létszámcsökkentés, akkor azoktól kell „elköszönni”, akiknek a tanítványai mellé korrepetitort kell fogadni, hogy azok elsajátítsák a továbbjutáshoz szükséges ismereteket, akiknek soha sincs tehetséges tanítványuk (mert képtelenek felismerni), akik nem tudják a tanulók érdeklődését felkelteni, akik beérik néhány tanuló órai aktivitásával, akiknél folyamatosan gyengék a mérési eredmények, akik a gyermekek további sorsát nem tekintik elsődrendű szívügyüknek, akik nem készítik fel tanulóikat mindennapi feladataik elvégzésre stb.

Ha a létszámcsökkentés kényszerű folyamata nem társul az értékek megmentésének, a minőség megtartásának és javításának igényével, úgy a közoktatás elsilányul.

Azt is be kell látni, hogy az iskola és a pedagógusok anyagi biztonsága elemi érdek. Ezt népünk, gyermekeink jövője indokolja.

Két lehetőséget látok. Tétélezzük fel, hogy a pedagógusok anyagi megalázása előbb-utóbb véget ér. *Olyan fizetést kell nekik adni, aminek alapján jogos követelésekkel lehet fellépni munkájuk színvonalát, eredményességét illetően*.

Ez részben megoldás, részben nem. *A közalkalmazotti bértábla nem alkalmas adekvát minőségi differenciálásra, még/vagy egyéb pontokkal bővítve sem*. Lehetővé teszi, hogy formális szempontjai miatt a leggyengébb teljesítményű pedagógus ugyanannyi bért kapjon, mint a kiemelkedő képességű és teljesítményű kollégája.

Ez az oka annak, hogy ma a legjobb pedagógusnak sincs „piaci értéke”. Sőt! Arra kényszerülnek az iskolák, hogy az olcsón belül is a legolcsóbbat válasszák.

Ezt a dilemmát az oldhatná fel, ha az állam létrehozna egy komoly anyagi fedezettel rendelkező ALAPÍTVÁNYT, amely lehetővé tenné a pedagógiai munkában folyamatosan meglévő, jelentős

minőségi különbségek differenciált elismerését, jutalmazását. Ez a legszélesebb körben inspirálná a pedagógusokat az igényes pedagógiai munkára. A jobb bér és a differenciálás/differenciálódás lehetősége együtt nagyon hatékony motiváció lenne.

Igaz, ez anyagi áldozattal jár. A nemzeti haszon viszont felmérhetetlenül nagy lenne. Higgye el a tisztelt olvasó, hogy a pedagógusok között éppúgy vannak kiemelkedő tehetségűek, kiválók, jók és átlagosak, mint a színészek, újságírók, ügyvédek, orvosok és mások között. Igaz, ez a legnépesebb értelmiségi réteg. Annál nagyobb hiba egy-egy skatulyába bepréselni valamennyit. A pártállami viszonyok között volt az a divat, hogy a kiemelkedőnek egyhamar a fejére koppintottak. Ne csináljunk továbbra is az egyenlőségből egyenlődsiséget!

A pedagógus munkáját, képességeit, alkotó energiáit koncentráljuk az iskolára. Azzal, hogy ebből megélhet. Azzal, hogyha ezt jól, jobban vagy még jobban végzi, jól, jobban vagy még jobban élhet. Vétek, ha a pedagógus iskolán kívüli munkával kényszerül kenyérkeresetre.

Egy regionális – nem Budapest központú – rendszerben működő ALAPÍTVÁNY, amely a pedagógusok önzellen gondnoksága és normái szerint működne, rövid idő alatt fellendítené a közoktatást. Az alapítvány jellegéről, szakmai tartalmáról, normáiról, folyamatos működéséről a jelen írás szerzőjének vannak elképzelései. Megfelelő társadalmi és állami reagálás esetén – kellő megvitatás után – ezek jogi formába önthetők. A lényege az, hogy a folyamatosan jól, minden tanulónál mérhetően eredményesen dolgozó pedagógus akár évente jelentős anyagi elismerésben részesülhessen. Ezt minden régióban a legeredményesebb pedagógusokból folyamatosan szerveződő és bővülő szakmai zsűri szervezné, mérné és minősítené. Kizárt lenne, hogy kiváló szakmai eredmények nélkül valaki alapítványi díjban részesüljön.

Az alapítvány befogadna és díjazna minden önként jelentkezőt, az óvodától az egyetemig, aki munkáját, eredményeit megméretteti, és az megfelel az alapítvány magas igényeinek. A gyakorlatban ez egy közepes minimumtól felfelé terjedő eredményességet várna el, amely a tanulók pedagógiai tülerhelése és külső segítség (pl. fizetett korrepetálás) nélkül, kizárólag a pedagógus és a tanulók kiváló együttműködése révén jön létre. Elméleti szinten, a korszerű elmélet és a mindennapok legjobb gyakorlatának integrálását, általánosítását, a tanulók számára vonzó, érdekes, a pedagógus számára eredményes munkát biztosító, de a gyerek és a pedagógus számára további gondolkodásra ösztönző, kreatív alapállású tananyagok készítését várná el.

Az alapítványnak a MAGYAR KÖZOKTATÁSÉRT elnevezést szánám. Ez kifejezi funkcióját, feltételezi a neve alatt megvalósuló tartalmakat, és azt a halaszthatatlan közérdeket, amely a közoktatás színvonalához fűződik.

Az államnak – követve a magyar közoktatás legnemesebb hagyományait – az oktatásügy újabb kibontakozása, egyben a magyar ifjúság ügye mellé kell állnia.

Mérlegelnie kell, hogy milyen értéket hoz létre az a pedagógus, akinek a tanítványai fizetett korrepetálás nélkül léphetnek tovább, akinek a tanítványai tanulmányi versenyeket nyernek, nyelvvizgát tesznek, nehézségek nélkül, felkészülten boldogulnak az életben. Mi kerül többre: minden gyermeket eljuttatni az első szakmáig, vagy százezreknek „életfogytiglan” fizetni segítyeket, saját munkával le nem fedezett családi pótlékot, táplálni a feketegazdaságot? Mi kerül többre: a hatékony iskolai nevelés vagy egy börtöncella iskolai tanfolyammal? Nem kéne sokáig töprengeni a válaszon!

A Magyar Közoktatásért Alapítvány létrehozása egy közös nagy cél érdekében mozgósítaná a legtehetségesebb pedagógusokat, ösztönözné a még tapasztalatlan fiatalokat a fejlődésre, a leghatékonyabb módszerek elsajátítására, a kutatásra, egyre magasabb célok kitűzésére, serkentené az egyes szakmai körök magasabb szintű együttműködését, a kutatókat hatékonyan motiválná a pedagógiai gyakorlattal történő együttműködésben, rövid időn belül megteremtene a pedagógiai és a módszertani képzés rangját a pedagógusképzésben. A társadalom, néhány éven belül, a legkisebb falvakban is érzékelné a pozitív változásokat.

Feltehető, hogy valamikor gazdasági téren megközelíthetjük az európai színvonalat.

Az viszont biztosra vehető, hogy megfelelő anyagi támogatással, értelmes, motiváló, társadalmi iskolakoncepcióval, a kiművelt emberfők vonatkozásában 10-15 év alatt nemcsak utolérhetjük, hanem akár le is hagyhatjuk a mai legjobbakat.

Népünk anyagi jólétét elsősorban nem természeti gazdaságunk, hanem gyermekeink – egyelőre elhanyagolt – szellemi képességeinek minél magasabb szintű kibontakoztatása alapozhatja meg. A kiváló agyak, a szürkeállomány „termelésében” idővel hazánk fémjelezhetné a világszínvonalat. Erre vannak adottságaink, ebben vannak hagyományaink, ehhez van – egyelőre, sajnos, csökkenő – utánpótlás. Van demokrácia is.

Demokrácia viszont nem képzelhető el minden gyermekre odafigyelő, minden gyermeket nevelni, oktatni, fejleszteni kívánó hatékony iskola nélkül.

DR. MIKLOVICZ ÁRPÁD

Bessenyei György Tanárképző Főiskola, Tanítóképző Intézet
Nyíregyháza

Tanulmányi séták a természetismeret órákon

A „tanulmányi séta” rövidebb iskolai kirándulás, amelyet a pedagógus rendszerint egy osztály számára a tanítási óra helyett szervez. Különösen gyakori az óvodai nevelésben és az alsó tagozati oktatásban.” (*Pedagógiai Lexikon, 1979*) A természetismeret tanításában a természeti környezetről a szükséges közvetlen tapasztalatokat az iskolán kívül, a szabadban végzett megfigyelések biztosíthatják a tanulók számára. Éppen ezért az oktatás szervezeti formái között legfontosabb szerepet játszó tanítási órák mellé szükséges a *tanulmányi séták, illetve tanulmányi kirándulások* beiktatása is. (A tanulmányi séták és kirándulások között szükséges az időtartam vonatkozásában különbséget tenni. A séta maximum 2-3 tanítási óra időtartamú, míg a kirándulás még az alsó tagozaton is minimum félnapos, de egy napot is igénybe vehet.)

A természetismeret művelődési anyagát ismerve, a tanulmányi séták évfolyamonkénti célkitűzései különbözőek lesznek, de alapvető követelményként közös vonások is kiemelhetők, amelyek a következők:

- a tanterv által összefoglalt tananyagban szereplő különböző anyagokat, tárgyakat, élőlényeket, természeti jelenségeket, folyamatokat a *valós környezetben*, a maguk helyén, *megfelelő időben* figyeltessük meg;
- a megfigyelés objektumait a környezetben (felszíni formák, felszíni vizek, élőlények, az évszak időjárása) *összefüggéseiben* láttassuk meg (pl. életjelenségek-életfeltételek; külső erők munkáját befolyásoló tényezők stb.);
- kapcsolódjon a tanulmányi sétán a tanítási anyaghoz *gyűjtőmunka* (pl. kőzet, talaj, növény, illetve növényi részek, rovarok gyűjtése);
- kapcsolódjon a tanulmányi sétához a *természet- és környezetvédelemmel* kapcsolatos tevékenység, kerüljön sor a *környezetszennyezés* káros hatásainak észrevételére (szemetelés, levegőt és vizet szennyező üzemek);
- a közös vonások között feltétlen szólni kell a tanulmányi séták nevelési vonatkozásairól: alkalmat biztosítunk, hogy a gyerekek megtanuljanak kirándulni (helyesen viselkedni); felkészítjük őket a természeti jelenségek észrevételére, felkeltjük érdeklődésüket, megfigyelésre tanítunk; a környezet megismerésével érzelmileg gyakorolunk hatást, észrevetjük a természet szépségeit, ezzel hozzájárulunk a természet szeretetére neveléshez, s mindezzel hazaszeretetre is nevelünk.

A tanulmányi séták sikere annak a függvénye, hogy a tervező-szervező munkát hogyan végeztük el. A munkát csak folyamatában vizsgálhatjuk, amelynek három *fázisát* különíthetjük el, ezek a következők: *tervezés, szervezés, lebonyolítás.*